

ЕНЕРГИЕН ФОРУМ 2019

ПАКЕТ „ЧИСТА ЕНЕРГИЯ“, ЕНЕРГИЙНО ПЛАНИРАНЕ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД МЕСТНАТА ВЛАСТ В БЪЛГАРИЯ

Цветелина Попова

„CLEAN ENERGY“ PACKAGE, ENERGY PLANNING, AND CHALLENGES TO LOCAL GOVERNMENT IN BULGARIA

Tsvetelina Popova

The current paper examines the European energy policy implementation in the case of management decentralization and application of smart energy planning for energy sector and energy systems' development. The role of energy planning as a concept for local and national policies development has been highlighted. The challenges facing local authorities in the case of electricity market liberalization have been described.

Въведение

Европейската комисия в края на 2016 г. представя пакет от мерки, насочени към запазване на конкурентоспособността на Европейския съюз в условията на преход към чиста енергия, който променя облика на глобалните енергийни пазари.

Според предложените мерки Европейският съюз ще играе водеща роля в този период, като поема ангажимент да намали до 2030 г. емисиите CO₂ с поне 40% и същевременно модернизира европейската икономика, създаде нови работни места и повиши икономическия растеж. Според намеренията на Европейската комисия потребителите ще се превърнат в активни и централни участници в енергийните пазари на бъдещето, като ще имат по-добър избор на доставки, достъп до иновационни технологични инструменти и възможност сами да произвеждат и продават електроенергия. Предвижда се да бъде осигурена възможност на гражданското общество да участва по-активно в енергийната система, да се увеличи прозрачността в сектор „Енергетика“ и да се подобри регулаторната рамка [1].

В свое изявление Марош Шефчович, заместник-председател на

Европейската комисия, отговарящ за Енергийния съюз, споделя, че този пакет от документи ще даде тласък на прехода към чиста енергия посредством модернизация на европейската икономика и създаване на условия за свързани с устойчивото развитие работни места, растеж и инвестиции. Според него предложенията включени в пакет „Чиста енергия“ касаят всички сектори, свързани с чистата енергия, включително научните изследвания, иновациите, сградите, уменията, цифровите технологии и финансите [1].

Въз основа на провежданата европейска политика и в съответствие с изискванията на Регламента за управление на енергийния съюз [2], в началото на настоящата година Република България представи проект на Интегриран национален план за климата и енергетиката до 2030 г. С този план се определят основните цели, етапи, средства, действия и мерки за развитие на националната ни политика в областта на енергетиката и климата, в контекста на европейското законодателство, принципите и приоритетите за развитие на енергетиката. [3].

В разработения план е обърнато сериозно внимание на развитието на електроенергийния пазар в страната, в съответствие с Третия енергиен пакет на Европейската комисия [4].

Местната власт в България – изпълнител на енергийната политика

Пълната либерализация на пазара на електрическа енергия създава условия за повишаване гъвкавостта на системата чрез осигуряване условия за постигане на конкурентни цени и увеличава ликвидността на борсовия пазар на електрическа енергия. Пълната либерализация на пазара на електрическа енергия у нас е предпоставка за постигане на целта за пълната му интеграция с общия европейски енергиен пазар.

Поетапното премахване на регулираните цени за всички крайни потребители и на цените за производители води до увеличаване на конкуренцията между доставчиците на електрическа енергия.

Предвид развитието на електроенергийния пазар, енергийното планиране на местно ниво, в условията на либерализация на пазара на електроенергия, се определя от ролята на местната власт при изпълнение на европейската и българската енергийна политика.

Посоката, в която се развива Европа, е към децентрализация на дейностите в енергетиката, изграждане на локални, самостоятелни, енергийно независими общности, които да произвеждат електроенерги-

ята, необходима за собствени нужди и да продават излишъка, което е предпоставка за развитие на нови бизнес модели.

Интелигентни градове у нас

Съвременните градове и населени места в България трябва да бъдат трансформирани в интелигентни градове. Този процес изисква цифровизация и свързаност на системите за управление в населеното място и поставя пред управляващите и обществото редица предизвикателства. Превръщането на един град или населено място в „умен“ град преминава през няколко основни етапа:

- свързване на иновативни и налични информационни и комуникационни технологии в единна система за управление и анализ, като се осигури достатъчно компетентен и финансово осигурен човешки фактор, който да работи с тази система;
- стимулиране на иновации и внедряване на иновативни методи в строителните и енергийни технологии, в планиране на инфраструктурни решения и цялостното териториално и градско развитие;
- участие на гражданите и обществото при изпълнение и провеждане на определени политики и в процесите на реализация на новаторски идеи и решения;
- синхрон с глобалната и европейска съпричастност за намаляване на климатичните промени и опазване на екологичните ресурси на местно и регионално ниво.
- използване на нови бизнес модели за взаимодействие между администрация, граждани, бизнес и индустрия.

От икономическа гледна точка планирането на развитието на едни град е систематичен и продължителен процес, който цели изясняване развитието на дадена система в бъдеще. Този процес обхваща анализ на състоянието и тенденциите на развитие на външната среда на системата, комплексна оценка на нейните ресурси и възможности, формулиране на целите на системата и определяне на пътищата за тяхното постигане, създаване на предпоставки за реализация на предвиджаното развитие и контрол на постигнатите резултати [5].

В контекста на водещите европейски тенденции и намерения, енергийното планиране се разглежда като междусекторна задача. Независимо от неговата важност и актуалност, на този етап в науката не съществува обща дефиниция, въпреки че под енергийно планиране се

приема разработване на политики, които да ръководят бъдещето развитие на местна, национална, регионална или дори глобална енергийна система [6].

Енергийното планиране се ръководи от търсенето на енергийни услуги и е насочено към оптимизация на енергийна ефективност и ефикасност, ниско или безвъглеродно енергоснабдяване и достъпно, справедливо и добро предоставяне на енергийни услуги на потребителите [7].

Енергията и развитието са неразривно свързани, като икономическият растеж се дължи на производството и консумацията на енергия за развитие на индустрията и насърчаване на технологичните иновации. За осигуряване на свободен достъп до пазарите и стимулиране на предприемаческите инициативи, както и за подобряване начина на живот, от съществено значение е свободният достъп до енергия. Преструктурирането и трансформацията на енергийната система биха се случили по-лесно чрез интегриране на енергийната политика с индустриалната и социалната политика.

Инвестициите в нисковъглеродно производство на енергия водят след себе си редица положителни ефекти, сред които подобро качество на живот, по-чиста околна среда и съответно грижа за здравето на хората, намаляване на енергийната бедност и увеличаване на достъпа до енергийни услуги, намаляване на безработицата и създаване на нови възможности за бизнес, и значителни икономии на инвестиции в областта на енергетиката. Увеличаване на дела на енергия произведена от алтернативни източници в световния енергиен микс допринася за намаляване на замърсяванията, като нисковъглеродните технологии и технологиите за енергийна ефективност водят до сериозни намаления на емисии парникови газове в редица сектори в т.ч. енергетика, транспорт, индустрия и строителство. Инвестициите в производството на енергия от алтернативни и възобновяеми източници или в енергоефективни технологии са предпоставка за осигуряване на социално-икономически ползи, които могат да бъдат събрани в макроикономически ефекти, с добавъчна стойност по отношение развитието на енергийната система и намаляването на рисковете.

Настоящото икономическо развитие има за цел да стимулира прехода към по-устойчиво развитие на производството и консумацията на енергия, като синергичната динамика между енергетиката, икономиката и обществото изисква увеличаване на инвестициите в енергийните системи, които ще допринесат за съпътстващи ползи за обществото [8].

Енергийната система, като съвкупност от всички видове енергийни ресурси, заедно с методите и средствата за получаване, преобразуване, разпределение и използване от потребителите на всички видове енергия, гарантира устойчивото икономическо развитие на дадения регион или населено място.

Голямото предизвикателство пред местното самоуправление е структурната трансформация на местно ниво, целяща постигането на икономически преход и синергия между административно управление и индустрия. Ползите от такава структурна реформа са интегриране на политическия процес в различните сектори на местната икономика, с цел икономическо и социално развитие на района, създаване на устойчива местна енергийна система, разширяване на пазара на технологии за чиста енергия, осигуряване на систематично обучение и провеждане на експерименти на местно ниво.

Добрите резултати и практики и създаването на унифицирани модели за енергийно планиране на местно ниво допринасят за по-ясно формулиране на енергийната стратегия на национално ниво. Също така изграждането на местни енергийни мощности може да бъде гарант за сигурността на енергийната система на страната и при необходимост да осигури нормално продължаване на работния процес не само на производствените предприятия и индустрията на местно и регионално ниво, но и на обществени и социални структури, целящи опазване на сигурността и здравето на хората

Енергийно планиране в общините

Енергийното планиране в общините, в условията на либерализация на електроенергийния пазар, е голямо предизвикателство, тъй като изисква освен добър институционален капацитет и добра предварителна подготовка, основана на сериозна база данни за енергопотреблението в общината. Енергийната политика на общината определя обхвата на системата за управление на енергия и включва концепциите за развитие на транспорт, сграден фонд, услуги, локално производство на енергия, в т.ч. и енергия от възобновяеми източници, и др. Повечето общини не са наясно с потенциал за спестяване и намаляване консумацията на енергия, но тъй като енергията се превръща във все по-важен фактор, необходимостта да бъде направен баланс между доставките на енергия, енергийната ефективност и енергийните разходи е неизбежна [9, 10].

Съществен проблем при енергийното планиране на местно ниво е непознаването на енергийната система, на функционирането на пазара на електроенергия, на възможностите за диверсификация на енергийния микс.

Развитието на градските райони и регионите изисква добро планиране на адекватна инфраструктура, в т. ч. и енергийната, чието функциониране да осигури устойчиво и надеждно снабдяване с енергия. Към момента при изграждане на инфраструктура е предвидено различните видове енергия (електроенергия, топлоенергия за отопление и охлаждане, газ) да се използват самостоятелно без връзка помежду си. Това предполага невъзможност за гъвкавост на енергийните доставки и възможности за некачествена услуга и потребителско недоверие.

Новите технологии дават възможност за изграждане на енергийни центрове, чрез които да се осъществи енергийно свързване на инфраструктурите на енергийните мрежи и енергийните компоненти в т. нар. хибридни мрежи. Това би позволило, чрез използване на енергийния подход и мрежови интерфейси, да се избегнат излишъци или недостиги в конкретна енергийна мрежа или да се инсталират технологии за преобразуване на енергия с включена система за електрическо съхранение.

Разработването на местни планове за действие представлява добра стратегическа стъпка, чрез която местните власти потвърждават своите ангажименти за устойчиво развитие и дават ясна насока за икономическото развитие на района и социалната отговорност. Общинските енергийни програми отчитат и балансират между различията, интересите и целите на местните общности и държавата.

Икономическите цели може да са свързани с използването на местни енергийни източници, локални инсталации за производство на горива и енергия и др. Местното производство на енергия, в т.ч. производството на енергия от възобновяеми източници, и планирането на изграждане на локални системи за производство на енергия от възобновяеми източници при строителство и реконструкция на сгради-общинска собственост допринасят и за повишаване качеството на предлаганата услуга. Стимулирането на местното производство на енергия е предпоставка за намаляване на разходите за енергия от общинския бюджет, които варират в размер на 10-15 % от него, и поставя основите на своеобразна енергийна независимост на общината.

Местните и регионалните власти несъмнено поемат все по-стратегическа роля за постигането на национални и международни ангажименти в областта на енергетиката и климата, които изискват стра-

тегическо вземане на решения. В тази рамка следва да се подчертае, че подобряването на производителността на енергийните системи е ключов въпрос за гарантиране на бъдеща енергийна и екологична устойчивост. По-специално, разработването и демонстрирането на цялостна оптимизация на системата на местно/градско равнище (интелигентни градове и общини) представлява една от основните теми на стратегическия енергиен план на Европейската комисия [11].

По тази причина от лицата, отговорни за вземането на решения, се изисква да определят политики и пътни карти, за да се справят както с енергийните, така и с екологичните предизвикателства и да вложат огромни инфраструктурни инвестиции в условия на голяма бъдеща несигурност. Това изисква систематично използване на аналитични инструменти и процедури при разработването и изпълнението на политиките, за да се осигури сценарий за сравнителен анализ, при който ефективността на политиките и мерките може да бъде оценена и инвестициите могат да бъдат планирани внимателно, в съответствие с подхода за планиране.

Изводи и заключения

С оглед на направения преглед на политики и икономически процеси, които са фактор за развитие на енергийния сектор в България и Европейския съюз, могат да бъдат формулирани няколко основни извода:

- Общинското енергийно планиране е интердисциплинарен процес, който изисква експертни знания и опит в различни области – енергетика, икономика, териториално планиране, финанси, управление, информационни и комуникационни технологии и др.;

- Управленският екип очертава въвеждането и утвърждаването на организационната структура за разпределение на задълженията и отговорностите на ключовите експерти и отдели за планиране, изпълнение и мониторинг на енергийната политика;

- В зависимост от големината или териториалния обхват на общината е необходимо назначаване на експерт или специален екип от експерти, който да провежда политиката на общината, свързана с енергийното планиране и управлението на енергия;

- Местната власт е изправена пред проблема да осъзнае факта, че управлението на енергия е съвкупност от ефективни организационни, технически и поведенчески действия по икономически обоснован начин.

Енергийната икономика като система от ресурсни, технически, финансови, социално-икономически, информационни и инфраструктурни елементи осигурява енергийната независимост, енергийната сигурност и енергийната ефективност на определена територия (община, държава, регион, континент). За да се развива ефективно и да бъде двигател за икономическо и социално развитие на определен район, на национално ниво или на регионално равнище, важна роля играят енергийните баланси. Те са инструмент, който предоставя данни за ресурсите, преобразуването и крайното потребление на енергийни продукти и включва подробни показатели за използваните и получените горива и енергия при процесите на преобразуване.

Независимо от това, липсата на общи протоколи, общата сложност на енергийните модели, липсата на данни за секторното потребление и енергийните потоци в секторите на търсенето и предлагането на крайни потребители, пречат на използването на валидирани методологии и инструменти в общинското и регионалното енергийно планиране.

Съвременната енергийна политика трябва да балансира икономическите и сигурните предимства на използваните нефтени и газови ресурси с необходимостта от стимулиране развитието и разгръщането на иновативни технологии за чиста енергия.

Всяка енергийна политика има икономически последици.

Източници:

[1] Европейска комисия (2016) Чиста енергия за всички европейци — освобождаване на европейския потенциал за растеж, Съобщение за медиите, Брюксел, 30 ноември 2016 г., достъпно на 30.04.2019 г. [http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-4009_bg.htm]

[2] РЕГЛАМЕНТ (ЕС) 2018/1999 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2018 г. относно управлението на Енергийния съюз и на действията в областта на климата

[3] Министерство на енергетиката (2019) Проект на интегриран план в областта на енергетиката и климата на Република България, София

[4] Европейски парламент (2009) Трети енергиен пакет, Тематично досие, достъпно на 30.04.2019 [<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20080616FCS31737+0+DOC+XML+V0//BG>]

[5] Найденов Н. (2002) Прогнозиране и планиране, Университетско

издателство „Стопанство“, С.,

[6] Bathia, S.C. (2014) *Advanced Renewable Energy System*. Woodhead Publishing India Pvt Ltd, New Delhi, India

[7] ICLEI—Local Governments for Sustainability, UN-HABITAT, and UNEP (2009) *Sustainable Urban Energy Planning. A Handbook for Cities and Towns in Developing Countries*

[8] Bianco ,V (ed.) (2017) *Analysis of Energy Systems: Management, Planning and Policy*, CRC Press, Boca Raton, FL

[9] Попова, Ц. (2016) Енергийно планиране и енергиен мениджмънт в общините – Защо?, първа част, *Ютилитис* **14(2)** 41-43

[10] Попова Ц. (2016) Енергийно планиране и енергиен мениджмънт в общините – Защо?, втора част, *Ютилитис* **14(4)** 44-45

[11] European Commission (2015) *Communication from the Commission. Towards an Integrated Strategic Energy Technology (SET) Plan: Accelerating the European Energy System Transformation*, C(2015) 6317 final, Brussels

[12] Bisello, A., D. Vettorato, R. Stephens, P. Elisei (eds.) (2015) *Smart and Sustainable Planning for Cities and Regions, Results of SSPCR*, Elsevier

Автор:

Цветелина Попова, докторант, СУ „Св. Климент Охридски“, Стопански факултет, катедра „Икономика и управление по отрасли“, c.t.popova@feba.uni-sofia.bg